

בתי המשפט

פ 009467/04		בית משפט השלום תל אביב-יפו	
תאריך:	25/06/2007	כבוד השופטת דורית רייך שפירא	בפני:

בעניין:

מדינת ישראל- המשרד להגנת הסביבה

המאשימה

ע"י ב"כ עו"ד אריה בדנר

נגד

1. איגוד ערים דן לביו ע"י ב"כ עו"ד א. סופר
2. מזר מרים ע"י ב"כ עו"ד ד. שיינמן וא. סבג
3. זץ גדעון ע"י ב"כ עו"ד א. סופר
4. אריאב יעקב ע"י ב"כ ע"ד ב. שגיב

הנאשמים

ה ח ל ט ה

כלל

חקיקה שאוזכרה:

[חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, תשמ"ח-1988: סע' 2, 6](#)

[חוק שמירת הנקיון, תשמ"ד-1984: סע' 2, 13, 15](#)

[צו איגודי ערים \(איגודן - תשתיות איכות סביבה\), תשט"ז-1956](#)

י

בתיק זה מתעורר במלוא עוצמתו הקושי לאזן בין צורכי חברה אורבאנית צפופה ומתועשת, המייצרת מידי יום כמויות אדירות של ביוב ושפכים, לאחריותם של המופקדים על איסוף, הולכה וטיפול באותם שפכים, בלי לפגוע באיכות הסביבה, ובמוכנות, מבעוד מועד, להתמודדות עם אירוע חרום, שהתרחשותו לא צפויה, תוך הימנעות מפגיעה בשלום הציבור ומפגיעה מתמשכת בטבע ובמשאביו.

בשנות ה-70 הוקמה מערכת לאיסוף והולכת שפכי גוש דן, שכוללת תחנות שאיבה וצנרת (להלן: **"מערכת ההולכה"**). צנרת מערכת ההולכה מורכבת מקווי סניקה ומקווים גרביטציוניים. שלושה קווים (גרביטציוניים) מאספים ביוב לתחנת רידינג בת"א. משם מועברים השפכים לתחנת **"בסה"**, שביפו. רלוונטיים לענייננו שני קווי סניקה מקבילים – מזרחי ומערבי – עשויים אסבסט צמנט, אותם הניחה חברת מקורות. קוטרו של כל צינור 1.250 מ"מ ואורכו 4.63 ק"מ. קווים אלו מוליכים את השפכים מתחנת השאיבה **"בסה"**, למאסף גרביטציוני וממנו למכון טיהור בראשלי"צ.

ב-1987 הועברה האחריות לאיסוף, טיפול והולכת שפכי גוש דן למכון הטיהור לאיגוד ערים דן לביוב (להלן: **"האיגוד"** או **"השפד"ן"**).

האירוע ביום 28.01.03 בשעת אחר הצהריים, בקרבת צומת הרחובות עזה - חבר הלאומים ביפו, נשבר קטע מקו הסניקה המזרחי (להלן: **"האירוע"** /או **"השבר"**). עם קרות השבר פרצו כמויות אדירות של שפכים מתוך האדמה, קרעו בקרקע מכתש שקוטרו עשרות מ"ר, סחפו כלי רכב, הציפו בתים (ביניהם גן ילדים), וסיכנו חיי אדם.

זמן מה לאחר אירוע השבר, הוחלט על הפסקת פעולות השאיבה בתחנת **בסה**, והזרמת שפכים וביוב גולמי לים (להלן: **"ההזרמה"**). ההזרמה נמשכה עד ליום 25.02.03, בסך הכל הוזרמו לים 3,000,000 מ"ק ביוב גולמי. הזיהום שנוצר חייב סגירת החופים והטלת איסור לדוג, לשוט ולצלול באזור.

כתב האישום ב-8.12.04 הוגש לבית משפט זה כתב אישום נגד האיגוד, ונגד מי שהיו באותה עת יו"ר האיגוד - מרים מזר (להלן: **"הנאשמת"**), מנכ"ל האיגוד - גדעון זץ (להלן: **"נאשם 3"**), ומהנדס האיגוד - יעקב אריאב (להלן: **"נאשם 4"**).

בסעיפים 5 ו-6 לכתב האישום מפורטים המעשים והמחדלים שגרמו לקרות השבר, להזרמת שפכים ממקור יבשתי לים ללא היתר ולכלוך רשות הרבים. כתב האישום מייחס לנאשמים עבירות על **סעיפים 2 ו-6** לחוק למניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, התשמ"ח-1988 (להלן: **"חוק למניעת זיהום הים"**), ו**סעיפים 2, 13 ו-15** לחוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984 (להלן: **"חוק הניקיון"**).

הנאשמים קודם לדיון באירוע, באחריות לקרותו ובעבירות, ראוי להידרש בנפרד לכל אחד מהנאשמים:

1. **האיגוד** הוא גוף סטטוטורי שהוקם ב-1956 על פי **צו איגודי ערים (איזור דן) (ביוב), תשט"ז-1956** להלן: "הצו"). בהתאם לצו מופקד השפד"ן על איסוף וטיפול בשפכי גוש דן. כאמור לעיל, בפועל האחריות למערכת ההולכה הועברה לשפד"ן ב-1987.
2. **הנאשמת מרים מזר** ילידת 1935, בוגרת גימנסיה הרצליה, עורכת דין, שלצד עיסוקה המקצועיים, כיהנה בעבר כחברה במועצת עיריית ת"א ויושבת ראש המועצה, כדירקטור בחברות, כולל חברות ממשלתיות. ב-1993 מונתה לכהונת יו"ר האיגוד. כהונתה תמה קודם לאירוע והיא נאותה להמשיך לתפקד כיו"ר לא פעיל עד למינויו של מחליף. לאחר סיום תפקידה באיגוד שימשה יו"ר דירקטוריון בזק וכיום היא דירקטור חיצוני בחברת "גילאון השקעות" וכדירקטור בקרן יהושע רבינוביץ לאמנויות וקולנוע ת"א.
3. **הנאשם גדעון זץ** יליד 1937, מהנדס אזרחי, החל לעבוד באיגוד ב-1966. ב-1974 מונה מהנדס האיגוד וב-1997 כמנכ"ל, תפקיד בו כיהן עד לפרישתו לגמלאות בשנת 2003, בתכוף לאחר האירוע. במהלך שנות עבודתו צבר מוניטין כמקפיד הקפדה יתירה על שמירת ערכים סביבתיים, נטען לגביו שהוא האיש ש"הוציא את הביוב מהים".
4. **הנאשם יעקב אריאב** יליד 1947, עלה לישראל מרוסיה ב-1981 לאחר שנות סירוב ארוכות. מהנדס בעל תואר שני מהטכניון בריגה ותארים נוספים, ביניהם, הסמכה לנהל פרויקטים. בשנת 1982 התקבל לעבודה בתעשייה אווירית כמהנדס ומנהל מחלקת הנדסה שבה עבד עד שנת 1995. מאז ועד 2006 עבד בשפד"ן כמהנדס תיפעול. עבודתו הסתיימה בתקופת כהונתה של הנהלה חדשה, כשהעבירות נשוא הדיון בתיק זה "משמשות כרקע". במאמץ רב הצליח להשתלב בעבודה כמזכיר ראשון בלשכת הקשר של משרד ראש הממשלה במוסקבה. הוא מועסק במשרה זו על פי חוזה אישי לשנה, שניתן להארכה לשנתיים נוספות.

המשפט באמצעות סגוריהם עורכי הדין **א. סופר, ד. שיינמן וב. שגיב**, כפרו הנאשמים בישיבת יום 20.02.05 בעובדות כתב האישום.

בפתח שמיעת הראיות ולשם היעילות הגיש התובע **עו"ד א. בדנר**, בהסכמת הסניגורים, שני קלסרים גדושים במסמכים. חרף זאת, היה צורך במספר רב של ישיבות לשמיעת עדי התביעה, רובם ככולם בעלי מקצועות רלוונטיים לנושא שבדיון, ביניהם ד"ר יאיר פולקמן מהנדס מומחה בתחום הנדסה סביבתית אזרחית, שמונה כיועץ למשרד להגנת הסביבה, זמן קצר לאחר האירוע, והכין חוות דעת מפורטת – ת/43 והעיד בבית המשפט (עמ' 388-520 לפרוטוקול).

עם תום שמיעת הראיות ודחיית טענת "אין להשיב על האשמה" שהעלה ב"כ של נאשם 4, העיד מטעם השפד"ן פרופ' הלל רובין – מהנדס מומחה בתחום הנדסת ביוב, גם הוא הכין יותר חוות דעת אחת – נ/46, נ/67 והעיד בבית המשפט (עמ' 979-871 לפרוטוקול).

הצהרת האחריות של הנאשמים והסדר הטיעון ביום 25.02.07, לאחר עדותו של פרופ' רובין, קיבלו הנאשמים על עצמם אחריות אישית לקרות האירוע, הכריזו עליה באולם בית המשפט והביעו צער בגין הנזקים שנגרמו לסביבה (הנאשמת עמ' 985, נאשם 3 עמ' 985, נאשם 4 באמצעות ב"כ עמ' 986-987).

בעקבות ההצהרות, הציגו ב"כ הצדדים הסדר טיעון (להלן: "ההסדר").

במסגרת ההסדר הותר לנאשמים לחזור מכפירתם ולתובע הותר לתקן את כתב האישום (ראו החלטה עמ' 989 לפרוטוקול). בכתב האישום המתוקן צומצמו מהותית פריטי המעשים ו/או המחדלים שיוחסו לנאשמים בכתב האישום המקורי.

ההסדר כלל הסכמות נוספות כדלקמן:

השפד"ן יודה בעובדות כתב האישום המתוקן וירשע בהתאם. באשר לעונש הסכימו ב"כ הצדדים להמליץ בפני בית המשפט לגזור על השפד"ן קנס בסך ₪800,000 ולחייבו בחתימה על התחייבות בסכום זהה, להימנע במשך שלוש שנים מביצוע עבירות נשוא הרשעה בתיק זה.

גם נאשמים 2, 3 ו-4 יודו בעובדות כתב האישום המתוקן ובאחריותם להזרמת שפכים לים ללא היתר, מבלי שנקטו כל האמצעים הנדרשים למנוע זיהום הים ולכלוך רשות הרבים. כתנאי מתנאי ההסדר הוזמנו, עוד קודם להרשעה, תסקירים משירות המבחן. השרות התבקש להידרש לנסיבותיו האישיות של כל אחד מהנאשמים ולהשפעת הרשעה פלילית על עתידו. התובע הצהיר **שיסכים לאי הרשעה**, במידה וזאת תהיה המלצת שירות המבחן ובכפוף לביצוע עבודות לשירות הציבור.

ארבעת הנאשמים הודו כמוסכם, השפד"ן הורשע (ראו הכרעת דין עמ' 990 לפרוטוקול). כבר בשלב זה ביקשו ב"כ הצדדים מבית המשפט לכבד את ההסדר וכל אחד מהם הסביר מדוע ראוי לדעתו לעשות כן (הטיעונים עמ' 990-1004 לפרוטוקול).

שירות המבחן

נאשם 3 - למרבה הצער, לאחר ה- 25.02.07, חלה הנאשם גדעון זץ ונזקק לאישפוז ממושך. מצבו הרפואי לא איפשר הכנת תסקיר בעניינו. סנגורו הודיעני, שהוגשה ליועץ המשפטי לממשלה בקשה לעיכוב ההליכים נגד מרשו. התובע לא התנגד לדחיית ההחלטה בעניינו של נאשם 3. עד לרגע

כתיבת שורות אלה אין בפני מידע נוסף, ומשכך אמונע, בשלב זה, ממתן החלטה בהקשר לנאשם

3,

בתקווה ואיחולים להחלטתו המהירה.

הנאשמים 2 ו-4 - שירות המבחן נדרש לעברם הנקי ולנסיבותיהם האישיות. בתסקירה של הנאשמת מודגשים האחריות המלאה שהיא מקבלת על עצמה בהקשר לעבירות נשוא הודאתה וצערה העמוק על הנזק שנגרם לסביבה. נאשם 4 מתקשה להשלים עם עצם העמדתו לדין פלילי בגין האירוע, שלטענתו הוא נדיר וחריג גם בקנה מידה עולמי. להערכתו, מבחינה הנדסית נעשה המקסימום האפשרי לתיקון התקלה. יחד עם זאת התרשם שירות המבחן, שניהול ההליך המשפטי נגד נאשם 4 הרתיע אותו הרתעה מוחשית וממשית.

לנוכח השפעתה החמורה של הרשעה בפליליים על עתידם והמשך תיפקודם המקצועי של נאשמים 2 ו-4 ממליץ שירות המבחן, שלא להרשיעם, ולהסתפק בחיובם בביצוע עבודות לתועלת הציבור בהתאם לתוכניות שיכין.

עמדת התביעה

התובע הדגיש בטיעונו את החומרה שבעצם קרות האירוע, שגלום בו פוטנציאל סיכוני חמור, אשר למרבה המזל לא כולו התממש. הוא נדרש ליעודו העיקרי, אם לא היחיד של האיגוד, לדאוג להולכתם וסילוקם של שפכי גוש דן ללא תקלות. מכאן, לטענתו, נגזרים חובותיהם ואחריותם של האיגוד והאורגנים הבכירים שלו. מחדליהם של הנאשמים, איפשרו לטענת התובע, את קרות האירוע. מחדליהם בטיפול במצב שנוצר לאחר השבר, הגדילו והחמירו את היקף נזקיו.

התובע ביקש לקבל, שההסדר מאזן כראוי בין האינטרס הציבורי, המחייב תגובה ההולמת את חומרת האירוע ובין האינטרסים של הנאשמים. לטענתו האינטרס הציבורי יבוא במידה רבה על סיפוקו בקנס המוסכם, שיוטל וישולם על ידי האיגוד, שהוא תקדימי בחומרתו, וטרם נגזר כמוהו בישראל קנס כה גבוה בגין עבירות זיהום ים. האיגוד יישם לקחים שהופקו מהאירוע, כפי שמאשרים נציגי המשרד להגנת הסביבה. בנוסף לכך יש חשיבות להודאת הנאשמים 2, 3, ו-4 ולכוננותם לבצע עבודות שירות לתועלת הציבור בהיקף משמעותי, בגין אחריותם האישית לאירוע.

בהתחשב בכל אלו, ביקש התובע לכבד את הסדר הטיעון על כל מרכיביו.

עמדת ההגנה

א. בא כוחם של נאשם 1 השפד"ן ונאשם 3 גדעון זץ עו"ד א. סופר, הצטרף לבקשת התובע לכבד את ההסדר, תוך הדגשת נסיבות כדלקמן:

1. מיד לאחר האירוע, האיגוד באמצעות נושאי התפקידים שבו, פעלו בשקידה יתירה, תוך השקעת מאמצים רבים, לתיקון השבר, החזרתם לפעולה מלאה ובטוחה של הקווים וצמצום נזקים. לדעת הסגור המעשים שלאחר האירוע מוכיחים את רצינותו של האיגוד שלא הסתפק בתיקון מקומי. הקווים נבדקו בדיקה יסודית במטרה לאתר וללמוד את סיבת קרות האירוע ולמנוע הישנותו. לא זלזול בחוק, אלא גישתו האחראית של השפד"ן האריכה את משך השבתת הקו.
2. האיגוד ואורגנים שלו, עבדו בשיתוף פעולה מלא עם צוות שהקים מר שמואל הרשקוביץ' - מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה. על חברי הצוות נמנו אנשי מקצוע מיומנים, שהסכימו עם הפעולות בהן נקט האיגוד, כדי להתגבר על המשבר. לתמיכה הפנה לדברי של מומחה התביעה - ד"ר פולקמן, אשר העיד שפעולות השפד"ן לאחר האירוע היו סבירות ויעילות (עמ' 397 ש' 14),
3. האיגוד הפיק לקחים והשקיע משאבים רבים בפעולות שיקום. עוד קודם להליך המשפטי וללא קשר אליו, נבחנו מחדש שיטות תחזוקה ושופרו בהתאם.
4. האיגוד לא הצטמצם בביצוע תפקידו כפי שהוגדר בצו, עשה ועושה לקידום איכות הסביבה. לדעת הסניגור תרומתו הסביבתית של מפעל השפד"ן לטיהור שפכים, המייצר מים מטוהרים באיכות טובה, המשמשים להשקיה בנגב, ראויה להדגש מיוחד.
5. האיגוד לא הועמד לדין בגין עבירות איכות סביבה במהלך כל השנים בהן מערכת ההולכה באחריותו. אירוע השבר שבדיון הוא התקלה היחידה בפעילותו.

6. נכונותו של האיגוד לשלם קנס כה גבוה מוכיחה את כובד האחריות שהאיגוד מקבל על עצמו.

ב. באת כוחה של נאשמת 2 מרים מזר עו"ד סבג - הצטרפה לדברי חברה, הוסיפה וביקשה ליתן משקל מיוחד לקולא לנסיבות ספציפיות רלוונטיות למרשתה כדלקמן:

1. הזרמת הביוב לים נעשתה בנסיבות בהן לא היתה אפשרות אחרת, הנאשמת יחד עם הנאשמים האחרים עשו את כל שניתן, לצמצם פגיעה באינטרס הציבורי המיידית, ובכוונה למנוע סכנה עתידית.
2. בתכוף לאחר האירוע הגיש השפד"ן לוועדה למתן היתרים במשרד להגנת הסביבה, בקשה להתיר את ההזרמה. מעובדה זו נגזרת, לדעת הסנגורית, מסקנה שהנאשמת לא פעלה בניגוד לחוק מבחירה מודעת, לקידום אינטרס זר כל שהוא.
3. בתפקידה הניהולי לא החליטה הנאשמת על דעתה בלבד. כמו בכל שנות כהונתה באיגוד, גם באירוע שבדיון, פעלה בעצת מהנדסים, שעל מקצועיותם הגבוהה, לא יכולה להיות מחלוקת. נתונים אלו מקבלים משנה תוקף בהתחשב בכך שהאירוע היה חריג ומפתיע, גם לדעת מומחים בתחום.
4. כיו"ר האיגוד קידמה הנאשמת פרויקטים, שחשיבותם לאיכות הסביבה גדולה. יש לה חלק גדול בהקמת קו הולכה חדש, שתכליתו לגבות את הקווים הקיימים ולשמש אלטרנטיבה במקרי חירום.
5. האירוע קרה לאחר תום כהונת הנאשמת כיו"ר השפד"ן, בתקופה בה הסכימה לשמש כיו"ר לא פעיל עד למינויו של יו"ר חדש.
6. האחריות האישית שהנאשמת קיבלה על עצמה בגין האירוע, שמלווה אותה לאורך התקופה הארוכה שחלפה מאז, הודאתה, צערה, עברה הנקי ופועלה הציבורי בתחומים שונים, בעבר ובהווה מצדיקים התחשבות והקלה.
7. העמדת הנאשמת לדין, פורסמה בכל כלי התקשורת, הפרסומים פגעו בה מאוד. הרשעת הנאשמת בפלילים תוסיף ותפגע בה פגיעה קשה ביותר בהתחשב בעיסוקיה כעורכת דין ודירקטור.
8. לסיכום טענה הסנגורית - הרשעת האיגוד, הודאת הנאשמת וחיובה בביצוע עבודות של"צ הם תגובה שיפוטית ראויה ומאוזנת המצדיקה אימוצו של ההסדר.

ג. בא כוחו של יעקב אריאב נאשם 4 עו"ד שגיב - ביקש, גם הוא להתחשב במרשו, טען שראוי להסתפק בתוצאה שעליה ממליץ שירות המבחן, והדגיש לקולא נסיבות כדלקמן:

1. יש משקל לקולא לעובדת העמדתו לדין של הנאשם מכוח היותו נושא משרה בתאגיד ולא מכוח אחריותו האישית.

2. הפסקת עבודתו באיגוד על רקע האירוע, בגיל מתקדם יחסית, אילצה את נאשם 4 לחזור ולחפש עבודה. בסופו של דבר, קיבל משרה זמנית בארץ מוצאו, אותה עזב לפני למעלה מעשרים שנה, מטעמים אידיאולוגיים לטובת עליה לישראל.
3. האחריות שקיבל על עצמו ועליה ביקש להצהיר, קודם להודאה ולהמלצת שירות המבחן.

לאחר ששמעתי הטיעונים, ושקלתי הנסיבות לחומרה ולקולה, הגעתי למסקנות כדלקמן:

1. לדיון בעבירות נשוא ההודאה ובשאלת אימוצו של ההסדר שהוצע, ראוי להקדים התייחסות כללית לנושא השמירה על איכות הסביבה. התגברות המודעות הציבורית לנושא מאיצה את התפתחות הדין. יש הרואים בחוקי איכות הסביבה ובפסיקה הנדרשת להם, ענף משפטי עצמאי בעל חשיבות יתירה.

2. על התכלית החקיקתית עמד בית המשפט העליון ב**בג"צ 4128/02 אדם טבע ודין נ. ראש ממשלת ישראל** ואח' פדי נח(3) עמ' 503, 511 (והמובאות שם) כדלקמן:

"האדם הוא חלק מסביבתו. הוא מקיים עם סביבתו יחסי גומלין, הוא משפיע על סביבתו ומושפע ממנה. הקרקע, המים האוויר הם היסודות לקיום האנושי. במסגרתם "מנהלים הפרט והחברה את כל מאגר חייהם"... הם הבסיס לקיום הפיסי, הם הבסיס לקיום הרוחני. איכות החיים נקבעת על פי איכות הסביבה. אם לא נשמור על הסביבה, הסביבה לא תשמור עלינו. מכאן החשיבות הרבה לכל פרט ופרט וחברה ככל, בשמירה על איכותה של הסביבה בה מתנהלים חיינו".

3. ראויים לציטוט גם דבריו של בית המשפט המחוזי **בע"פ (תל-אביב-יפו) 71018/99, מועצה אזורית לב השרון נ' מדינת ישראל**, תק-מח 2001 (2), 758, עמ' 761, מפי כבוד השופט המר כדלקמן:

"אין להקל ראש בעבירות איכות הסביבה. הגיע העת שניתן דעתנו - לא רק במלל - על נוף ארצנו ועל רשות הרבים. הפגיעה בנוף, בקרקע, במים, בבתי הגידול של החי והצומח - היא, לעתים, בלתי הפיכה".
(הדגשות שלי ד.ר-ש)

4. על התייחסותו המיוחדת של המחוקק לים כמשאב יש ללמוד מדברי ההסבר **לחוק מניעת זיהום הים (מקורות יבשתיים), תשמ"ח 1988**:

"הים וחופי הים מהווים את אחד ממשאבי הטבע החשובים של המדינה והם המוקד העיקרי לפעילות נופש ותיירות. בעבר נהוג היה לראות את הים כמאגר בעל כושר קיבול אין סופי. אך כיום ברור כבר כי הדבר אינו נכון וכי הים וחופיו הם משאב טבע פגיע מאוד, העלול להיהרס ולהתכלות ויש לשמור ולהגן עליו".

5. אם כך הדבר ביחס ליחיד החברה, כך הוא מכוח קל וחומר ביחס לאיגוד, שנוסד רק כדי לאסוף, להוביל ולטפל בשפכים תוך שמירה על איכות סביבה. תכלית זו חייבת להיות "כוכב הצפון", המנחה את האיגוד ואת אורגנים המפעילים אותו.
6. כדי להבטיח יישום התכליות, פרסם היועץ המשפטי לממשלה בפברואר 2007 הנחיות מיוחדות (מס. 4.1108) שמסדירות את מדיניות העמדתם לדין של רשויות מקומיות ונושאי תפקידים בהן, בגין עבירות על חוקי איכות הסביבה, כדלקמן:

"השמירה על איכות הסביבה ועל התחום האקולוגי בכלל, הולכים ותופסים את מקומם הראוי בסדר העדיפויות הציבורי. זיהום גורם לנזק למים, לאוויר, לקרקע. זיהום משפיע על איכות חייהם של בני האדם הנמצאים בקרבתו וגם על אלה שמרוחקים ממנו. זיהום פוגע בבריאות הציבור וגם גורם לנזק כלכלי. לאיכות הסביבה השפעה ישירה ומהותית על איכות החיים. מפגעי איכות הסביבה, פוגעים פגיעה קשה בבני האדם. הם פוגעים באופן קשה, לעתים באופן בלתי הפיך בנכסי טבע. גם אם ניתן לתקנם השיקום יכול שיערך שנים רבות".

7. בהנחיות החדשות נדרש היועמ"ש לאחריות המוטלת על רשות ציבורית להסדיר כיאות את התחום שסמכותה פרוסה עליו, כפי שנידונה בפסק דינו של בית המשפט העליון ברע"פ [7861/03, מדינת ישראל נ' המועצה האזורית גליל תחתון](#), תק-על 2006(2), 1437, מפי כבוד השופט חשין. היועמ"ש קבע שיש להטיל אחריות פלילית על רשות מקומית החדלה מלבצע תפקידיה במיגור מפגעים תברואתיים. ההליך הפלילי הוא אחד הכלים המרכזיים להגנה על ערכי איכות הסביבה, כפי שפסקה כב' השופטת בייניש (כתוארה אז) ברע"פ 786103 הנ"ל. בהתאם להנחיות גם רשות מקומית הסובלת ממצוקה תקציבית חייבת להפנות משאבים שיוקדשו לפתרון בעיות סביבתיות. היועמ"ש ייחד הנחיות ספציפיות הקובעות מתי עשויים נושאי משרה, לרבות ראש רשות מקומית וסגניו לחוב בפלילים. ההחלטה תעשה תוך התייחסות לתחום אחריותו של נושא המשרה ובחינת האמצעים בהם נקט או נמנע מלנקוט למניעת המפגע.

8. הנחיות היועמ"ש דלעיל, מתייחסות לרשויות מקומיות ולנושאי משרה ברשויות מקומיות, מחויבות באזכור בעניינו, לא מכוח גזירה שווה. מעמדו הסטטוטורי של האיגוד הושווה בצו המכונן משנת 1956 למעמדה של רשות ומכאן נפקותן של ההנחיות לעניינו. וראוי לציון דווקא ההבדל שבין המגוון הרחב של החובות המוטל על רשויות מקומיות לייחודו התפקודי של השפד"ן. בעוד שהרשויות מחויבות באספקת מכלול שירותים לאזרחים, האיגוד קיים על מנת לטפל בביוב ולמנוע פגיעה בסביבה. לפיכך - רמת האחריות הנדרשת מהאיגוד ומהאורגנים המפעילים אותו גבוהה אף יותר מחובותיהן של הרשויות המקומיות ובהתאם לזאת גדלות תוקפן של הנחיות היועמ"ש.

9. **"הים התיכון הוא גוף המים העני, הגדול ביותר על-פני כדור-הארץ"** (ראו מאמרו של W.B. Ryan על הים התיכון באנציקלופדיה האוקיינוגרפיה). מן המפורסמות הוא, שהים התיכון הוא

ים קטן וסגור למעשה. שלושת פתחיו (בדרום - התעלה המלאכותית תעלת סואץ לים סוף, במזרח - מיצרי הדרדנלים לים השחור ובמערב מיצר גיברלטר המחבר את הים התיכון לאוקיינוס האטלנטי) **צרים** מאוד. המבנה הסגור לא מאפשר תחלופת מים שוטפת ופיזור נזקי זיהום. לכן אין לקבל טענתו של ב"כ נאשם 4, ש"הים מרפא את עצמו תוך זמן קצר יחסית". מול חופי ישראל לא נשפכים אליו נהרות איתנים המזרימים אליו מי שלגים עשירים בסחף וחומרים מזינים. הגשמים מועטים ומרוכזים בעונה קצרה. כתוצאה מכך חופי הארץ עניים בדגה.

10. נתונים אלה מחייבים זהירות מירבית בניקונו של הים על מנת להגן על הדגה ואפשרויות השימוש בחופי ישראל, כדי למנוע מהים להפוך לביצת זוהמה וסחי.

11. עבירת לכלוך רשות הרבים הקבועה בחוק הניקיון היא עבירה מסוג אחריות קפידה, ועל הנאשמים הנטל לסתור אחריותם. מכיוון שלא שמעתי את הראיות עד תום והנאשמים לא העידו, אין בפני כל הנתונים הצריכים לקביעת מסמרות בשאלה מה נעשה ו/או צריך היה לעשות ולא נעשה, כדי למנוע קריסה. כמו כן אינני יכולה לקבוע בוודאות הצריכה במשפט פלילי עד כמה היה האירוע חריג ובלתי ניתן לחיזוי מראש. אני נדרשת לעניין לנוכח המשקל הרב שהנאשמים ובאי כוחם נתנו לו בשלביו השונים של הדיון. לצורך הויכוח מוכנה אני לצאת מהנחה, שנסיונות האירוע כפי שארע בפועל חריגות במיוחד. ייחודו של המקרה **לא פוטר** את הנאשמים מחובת שמירה זהירה על הקווים והיערכות לאפשרות קריסת אחד מהם **מסיבה כלשהי**. חייבת היתה להיות לאיגוד תוכנית מניעה, ועל אחת כמה וכמה תוכנית ישימה להפעלה בשעת חירום. מהאיגוד והעומדים בראשו מצופה מחשבה מערכתית, שפניה לעתיד, המתחשבת בגידול צורכי האוכלוסייה מצד אחד ומצד שני בגילה של מערכת ההולכה, שהוקמה לפני עשרות בשנים ואיננה יכולה להיות תשובה רלוונטית יחידה לצרכי היום.

12. הדעת נותנת, שהאחריות למערכת ההולכה הועברה לשפד"ן בשנת 1987, לא על מנת שיפעיל ויתחזק אותה באמצעים קונסרבטיביים, מבלי להיערך לחידושים. סיורים רגליים על התוואי ובדיקות ספוראדיות אקראיות, תוך כדי ביצוע עבודות בניה, שינוי או תיקון (כפי שנעשו בהקשר לקווים הרלוונטיים), **אין** כדי לקדם התמודדות עם כשל או קריסה, שעשויים להתרחש באחת וללא התראה מוקדמת. נקיטה באמצעי זהירות כנ"ל, יתכן שמתאימה למקומות אחרים בעולם והיה בה כדי לספק בעבר את הצרכים בישראל. לא כן בישראל של היום שהכפילה כמעט אוכלוסייתה וסובלת מאירועים קשים המתחוללים בה חדשות לבקרים, ביניהם אירועים ביטחוניים, פיגועים וגילויי אלימות בעלי פוטנציאל לערער את יציבות הקרקע וכתוצאה מכך לפגוע בשלמות הקווים ותקינות פעולתם. בדומה להתפתחות תשתיות אחרות כגון הכבישים, גשרים ודומיהם, חייבים היו השפד"ן ואורגניו לעשות לחידוש, הרחבה, קידום ומיגון מערכות ההולכה.

13. עד ההגנה פרופ' הילל רובין הרשים אותי כמומחה בעל שם עולמי בתחום התיאורתי של ההנדסה הרלוונטית, לא קבע בוודאות מה גרם לקריסת הקו. הוא אמר (עמ' 875 ש' 23 ואילך) **"שהגורם הסביר ביותר לקרות השבר הוא ערעור שתית הצינור כתוצאה ממיחתור"**, אינם מוחלטים לכן לא בהכרח חוות דעתו עדיפה על זו של עד התביעה ד"ר י. פולקמן – מהנדס מומחה שעיסוקו בפרקטיקה ודעתו שונה. מכל מקום גם אם אקבל, כפי שהדגיש פרופ' רובין,

- שמערכת ההולכה סובלת בימי החורף מחדירת מי נגר עילי, שמערכת ההולכה לא תוכננה להכילם ובהנחה שמעשית לא תיתכן מוכנות להתמודד בכל נקודה לאורך הקווים, אפשרות קריסת קו מקווי ההולכה לא יכולה להיות בבחינת סיכון מפתיע ובלתי צפוי, ש"תפס" את האחראים להפעלתו התקינה, ללא כל מוכנות מוקדמת, כפי שקרה בפועל.
14. חוסר המוכנות המוחלטת העמיד את הנאשמים בצורך לבחור בחירה אכזרית בין הזרמת שפכים וביוב גולמי לים להזרמתם לרחובות תל אביב. במצב נתון זה, האופציה הראשונה היא בבחינת האופציה היחידה. הפעולות שנעשו במצב החמור שנוצר, הסבירות לכשעצמן, לא מאיינות את האחריות להעדר מוכנות מעשית ליתן פתרון כל שהוא, ולו ראשוני, למקרה שאחד מצינורות יקרוס.
15. לא הסיבה לקריסה במקרה הקונקרטי חייבה מוכנות מראש. אחריותם של הנאשמים בכך שלא נערכו כלל למתן פתרון לסילוק השפכים במקרה חירום באופן שימנע האבסת הים בטונות של ביוב גולמי.
16. לא נעלמו מעיני הטענות לפיהן עשה האיגוד ניסיונות לגיוס משאבים להקמת קו שלישי, כפי שאמרו בחקירה הנאשמת בהודעתה - ת/עמ' 3 ש' 17 ועמ' 14 ש' 4 ואילך והנאשם 3 בהודעתו - ת/עמ' 32 ש' 12 ואילך. הטענה הועלתה חודשים רבים לאחר האירוע, ללא תיעוד מאמת.
17. לצד החומרה, מכוחו המחייב של עיקרון הענישה האינדיווידואלית, על בית המשפט הגוזר את הדין להתחשב בנאשם הספציפי שבפניו ונסיבותיו האישיות, תהא העבירה נשוא הדיון חמורה ככל שתהא. לענישה האינדיווידואלית משנה תוקף במקרה שבו מגיעה התביעה להסדר טיעון עם הנאשמים, ומסכימה לתוצאה מקילה.
18. ככלל על בתי המשפט, לכבד הסדרי טיעון אליהם מגיעים הצדדים, במידה ואלו סבירים והגיוניים, עומדים ברמת ענישה מקובלת ומאזנים בין האינטרסים הנוגדים לכאורה של נאשם ספציפי, מחד גיסא וכלל הציבור, מאידך גיסא. כך קובעת פסיקה חדישה, שיצאה מלפני בית המשפט העליון, בע"פ 1958/98 פלוני נ' מ"י, פ"ד נז(1), 577 בעמ' 590. ובדנ"פ 1187/03 מדינת ישראל נ' פרץ ואח', פ"ד נט(6), 281 בשאלה אם יש בהסדר לאזן כנדרש בין טובת ההנאה שהוא מעניק לנאשמים ולשמירה על אינטרס הציבור, ראוי לציטוט פסק הדין בע"פ 2153/02 אידלברג נ' מדינת ישראל, תק-על-2006(4), 3370 (2006), מפי כבוד השופט ארבל.
19. במקרה שבפני כנגד חומרת העבירות, יש להתחשב לקולא במשקלן המצטבר של הנסיבות האישיות שפורטו בתסקירים ובטיעוני ב"כ הנאשמים.
20. יש משקל רב לקולא להודאה ולנטילת האחריות האישית עליה הצהירו נאשמים 2, 3, ו-4. העובדה שההודאה באה בפני בית המשפט רק לאחר תום פרשת התביעה ועדותו של מומחה ההגנה, איננה מפחיתה מחשיבותה, אולי להיפך. במהלך שמיעת הראיות התחדדה חבותו של השפד"ן כגוף סטטוטורי שהוטל עליו תפקיד ייחודי, לנקוט בכל האמצעים הנדרשים למניעת נזקים ובמקרה הספציפי החובה לנקוט בכל האמצעים למניעת זיהום הים ולכלוך רשות הרבים.
21. לנטילת האחריות תהיה בוודאי השפעה מחנכת ומרתיעה, לא רק על האיגוד ואורגניו אלא על כל הגופים העוסקים במלאכה. העובדה שגם אנשי ציבור, כמו הנאשמים בתיק זה עשויים לחוב

באחריות ולשלם מחיר אישי לא קל, יחייב זהירות ומחשבה צופה פני עתיד. ההודאה תעודד, לדעתי, בין היתר, חיפוש אחרי פתרונות טכנולוגיים והתקנת נוהלי מוכנות למקרי חירום, שבעזרתם אפשר יהיה להתגבר על הקושי שבהשגחה על צינורות מוליכי ביוב קבורים באדמה, שפוטנציאל זיהומי חמור גלום בהם.

סוף דבר - לבקשתם המשותפת של באי כוח הצדדים, בהתחשב במכלול הנסיבות אני מקבלת המלצות שירות המבחן, מכבדת את הסדר הטיעון ומחליטה להימנע מהרשעת נאשמים 2 ו- 4.

אישורו של ההסדר להימנע מהרשעת הנאשמים לא מותיר לבית המשפט סמכות להטיל עליהם סנקציות עונשיות נוספות כגון תשלום קנס אישי, שהיה בו לבטא ענישה קונקרטי. משכך ובהתחשב בחומרת העבירות כפי שפורטה בהחלטה, אין די, לדעתי, בשעות השל"צ עליהם הוסכם. אני קובעת שהנאשמת תבצע - 250 שעות של"צ ונאשם 4 - 175 של"צ. לאחר שההחלטה יצאה מתחת ידי, קודם הקראתה, הגיעה לשולחני תסקיר שירות מבחן לפיו גובשה תוכנית של"צ לנאשמת. לפי התוכנית תבצע הנאשמת עבודות בעמותת "ידיד". אני מאשרת את התוכנית בכפוף להגדלת מכסת השעות כאמור בהחלטה.

ניתנה היום ט' בתמוז, תשס"ז (25 ביוני 2007) במעמד הצדדים.

דורית רייך שפירא, שופטת

גזר - דין - לנאשם 1

על סמך האמור בהחלטה לכבד את הסדר הטיעון ומכיוון שאני מקבלת שהזרמת שפכים ללא היתר היא בגדר עבירה מתחדשת, אני גוזרת על האיגוד כדלקמן:

1. קנס בסך 800,000 ₪, שישולם לקרן למניעת זיהום הים עד ליום 1.08.07.
2. חתימה על התחייבות בסך 800,000 ₪ שבמשך שלוש שנים מהיום לא תעבור עבירה מהעבירות נשוא ההרשעה בתיק זה.
3. המוסמכים לחתום בשם האיגוד יעשו כן במשרדו של הסגור, עו"ד א.סופר, תוך 7 ימים מהיום. עו"ד סופר ידאג להפקיד ההתחייבות החתומה לתיק בית המשפט לא יאוחר מיום 4.07.05. התיק יובא לעיוני ב- 5.07.07.

ניתנה היום ט' בתמוז, תשס"ז (25 ביוני 2007) במעמד הצדדים.

דורית רייך שפירא,

שופטת

ב"כ נאשם 4: מרשי חוזר לישראל, כנראה, בסוף אוגוסט, ויוכל לבצע עבודות של"צ בסמוך לחזרתו.

התובע: אין התנגדות. אבקש לקבוע תזכורת גם בענייננו של נאשם 3.

החלטה

המזכירות תשלח עותק החלטה לשירות מבחן שיגבש תוכנית שלי"צ סופית בענייננו של נאשם 4 עד ליום 22.09.07. אני קובעת תזכורת צדדים בעניינם של נאשמים 3 ו-4 ליום 23.09.07.

ניתנה היום ט' בתמוז, תשס"ז (25 ביוני 2007) במעמד הצדדים.

דורית רייךשפירא 54678313-9467/04

דורית רייךשפירא, שופטת

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה